Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus
Johtaja Kirsi Heinivirta

Asiantuntijalausunto
06.03.2024

Eduskunta
Sivistysvaliokunta

Asia: HE 8/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus lausuu viitekohdassa mainitun hallituksen esityksen aikuiskoulutustuen lakkauttamista koskevasta osasta seuraavaa.

Tiivistelmä

Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen myötä jo työuralla olevien osaamisen kehittäminen tulee muuttumaan pääosin työn ohessa tapahtuvaksi.

Jos jatkuvan oppimisen mahdollisuudet halutaan jatkossakin riittävässä määrin turvata, edellyttää tämä nopealla aikataululla muutoksia korkeakoulujen, ammatillisen koulutuksen ja muiden koulutusorganisaatioiden toimintaan. Samanaikaisesti tarvitaan uudenlaisia työn järjestelyjä.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen tulee siten edellyttämään kehittämistoimia erityisesti sivistysvaliokunnan toimialalla. On tarpeen kehittää, pilotoida ja ottaa käyttöön uudenlaisia kustannustehokkaita toteutusmalleja, jotka mahdollistavat osaamisen kehittämisen ja pätevöitymisen työn ohessa. Kehittämistyö tulisi käynnistää yhteistyössä työelämän osapuolten kanssa pikaisesti niillä aloilla, joilla päätoiminen opiskelu aikuiskoulutustuella on ollut merkittävä jatkuvan oppimisen muoto kuten sosiaali- ja terveysalalla ja kasvatusalalla. Jatkossa tulisi huolehtia siitä, että tällaisia toteutusmalleja on riittävästi tarjolla.

Lisäksi tulee johdonmukaisesti toteuttaa ja vahvistaa jatkuvan oppimisen julkisten resurssien parempaan kohdentamiseen tähtääviä rakenteellisia ja muita toimenpiteitä.

Jatkuvan oppimisen resurssien kohdentumisesta

OECD julkaisi vuonna 2020 Suomen jatkuvan oppimisen järjestelmää koskevan selvityksen, jonka yhtenä tuloksena oli, että mukaan jatkuvaan oppimiseen käytetään paljon resursseja mutta ne kohdentuvat huonosti ja että jatkuvan oppimisen vaikuttavuus jää heikoksi[1]. Myös ETLAn tutkintoon johtavan aikuiskoulutuksen

[1] OECD (2020), Continuous Learning in Working Life in Finland.

vaikuttavuutta koskevassa tutkimuksessa keskeinen tulos oli aikuiskoulutusresurssien heikko kohdentuminen. Etlan tutkimuksen johtopäätöksissä keskeisenä ehdotuksena oli, että (tutkintoon johtavan koulutuksen) aikuiskoulutusresurssit tulisi kohdistaa yksilöihin, jotka nostavat koulutustasoaan. Lisäksi resurssit tulisi kohdistaa työmarkkinoiden kannalta relevanttiin koulutukseen, joka ei edellytä pitkää poissaoloa työelämästä. [2]

Kohdentumisen ja vaikuttavuuden ongelmat ovat koskeneet myös aikuiskoulutustukea. Aikuiskoulutustuen saajissa on esimerkiksi vain perusasteen suorittaneita hyvin vähän, vaikka kouluttautuminen hyödyttäisi juuri tätä ryhmää.

Tarvitaan tutkimusta, kohdentamisen välineitä ja uusia toimintamalleja

Hallituksen esityksen vaikutuksista (vaikutukset julkiseen talouteen) todetaan, että mikäli aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vähentää opintoihin hakeutumista tuen kohderyhmässä, se vapauttaisi opiskelupaikkoja nuoremmille ja vähemmän koulutetuille. Siten aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vahvistaisi opiskelijaväestön koostumuksen muuttuessa julkista taloutta.

Tämän kehityskulun toteutuminen edellyttää kuitenkin voimakkaita toimenpiteitä, joilla opiskelupaikkoja ja koulutusta kohdennetaan vähemmän koulutetuille kohderyhmille ja työllistäville aloille. Lisäksi tarvitaan uudenlaisia toteutusmalleja ja koulutuksia, jotka mahdollistavat oppimisen työn ohessa ilman merkittäviä negatiivisia vaikutuksia koulutuksen aikaiseen työpanokseen.

Kiireisenä tehtävänä työn ohessa tapahtuvan opiskelun mallien ja käytäntöjen luominen

Käynnissä olevan systeemisen muutoksen tueksi tarvitaan analysoitua tietoa siitä, millaisilla malleilla osaamisen kehittäminen on mahdollista ja tehokasta kokoaikaisen työn ohessa. Työssä olevat eli aikuiskoulutustukea käyttävät ovat Jotpan rahoittamien koulutusten pääkohderyhmä. Rahoitetut koulutukset tulee jo tällä hetkellä lähtökohtaisesti voida suorittaa työn ohessa eli siten, että osallistuja voi opiskella ja käydä työssä samaan aikaan. Jotpa on nyt käynnistämässä tarkempaa selvitystä siitä, millaiset koulutustoteutukset ja opiskelijoiden työpaikkojen käytännöt edistävät ja mahdollistavat työn ohessa opiskelun sekä millaisia kustannuksia erilaisista koulutustoteutuksista syntyy koulutuksen rahoittajalle, työnantajalle ja opiskelijalle. Selvityksessä hyödynnetään Jotpalle tähän mennessä kertynyttä rekisteri- ja seurantatietoa laajasti.

Selvityksen perusteella on tarkoitus käynnistää viisi erilaista koulutustoteutusta, joihin liitetään vaikutusarviointi. Pilotoitavia koulutustoteutuksien tulee lähtökohtaisesti olla otettavissa käyttöön jatkuvassa oppimisessa laajemmin. Piloteissa huomioidaan, että kaikkia opintoja ei voida suorittaa töiden ohessa ja erityisesti sosiaali- ja terveysalalla korkeakoulutason koulutuksessa on merkittävä määrä harjoittelua, joka ei välttämättä ole palkallista.

---

http://www.oecd.org/finland/continuous-learning-in-working-life-in-finland-2ffcffe6-en.htm

[2] Kauhanen, Antti & Virtanen, Hanna (15.12.2021). ”Kannattavatko investoinnit aikuiskoulutukseen?”. ETLA Muistio No 102. http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-102.pd

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Jotpalle selvityksen laatimista ja pilottien käynnistämistä varten yhteensä 4 miljoonan euron määrärahan.

Jatkuvan oppimisen kohdentaminen eniten hyötyville henkilöille ja työllistäville aloille

Jatkuvan oppimisen parempaan kohdentumiseen tähtäävien toimenpiteiden toteuttamisen tueksi Jotpa on käynnistänyt aliedustettujen ryhmien koulutukseen hakeutumisesta laajan tutkimuksellisen kokeilun Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (Etla) ja Työn ja talouden tutkimus Laboren sekä Työterveyslaitoksen kanssa. Kokeilun tavoitteena on tunnistaa vaikuttavia keinoja aliedustettujen tavoittamiseen ja koulutustason nostoon. Tutkimustulokset ovat käytettävissä vuoden 2025 loppuun mennessä.

Jotpa myös kohdentaa rahoitusta koulutukseen vähemmän osallistuvien ryhmien osaamispalveluihin. Tavoitteena on ryhmään kuuluvien työssä olevien ja työvoiman ulkopuolella olevien työmarkkina-aseman ja työmarkkinakilpailukyvyn vahvistaminen sekä urapolkujen tukeminen joko oman alan sisällä tai paremmin työllistävälle alalle. Vuosina 2022- 2023 toteutetuista valtionavustushauista ja hankinnoista merkittävä osa kohdennettiin vähintään osittain koulutuksessa aliedustetuille ryhmille. Kohderyhmän osallistumista on tuettu muun muassa rahoittamalla niin sanottua hakevaa toimintaa, ohjausta sekä oppimisen tukitoimia ja maksamalla bonusta ryhmään kuuluvien henkilöiden osallistumisesta.

Tavoitteena on tutkimustiedon ja selvitysten avulla ja rahoitettujen, tuloksellisiksi osoittautuneiden koulutusten skaalautumisen kautta parantaa jatkuvan oppimiseen käytettävien resurssien kohdentumista järjestelmätasolla.

Edellä kuvatuilla toimilla voidaan tukea hallitusohjelman mukaisia jatkuvan oppimisen rakenteellisia kehittämistoimia, joilla tavoitellaan koulutusresurssien parempaa kohdentumista ja vaikuttavuutta. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen jo 1.8.2024 kiirehtii näiden uudistusten toimeenpanoa.

Hallituksen esityksen ammattitutkintostipendiä tai vuorotteluvapaajärjestelmän lakkauttamista koskevista osista ei Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksella ole kommentoitavaa.